

westen van Engeland uitkoos, waarheen zij zich zou kunnen begeven, mocht dat noodzakelijk zijn, d.w.z. in het geval van een onmiddellijk dreigende Duitse invasie. Halifax had geantwoord dat men daarmee voorlopig nog kon wachten. Wat dan als Londen aan zo zware bombardementen blootgesteld werd dat men er nauwelijks meer werken kon? Op 25 mei gaf het kabinet minister van Rhijn (die toen ook al *Stratton House* gevonden had) opdracht, een uitwijkoord te zoeken met het oog op mogelijke bombardementen. Ook de koningin was op haar veiligheid bedacht. Van Rhijn en van 't Sant gingen samen op pad¹ en in de loop van juni vond van Rhijn in midden-Engeland een groot landhuis, *Croome Court*, eigendom van de weduwe van de *Earl* van Coventry, dat als uitwijkoord van het regeringsapparaat ingericht werd – van 't Sant vond voor de koningin een geschikt verblijfsoord niet ver daarvandaan. Duitse bombardementen bleven overigens voorlopig uit, beide gebouwen werden niet in gebruik genomen voor hun oorspronkelijk doel.²

Natuurlijk moest men met de mogelijkheid van een Duitse invasie rekening *blijven* houden.³ In juli kreeg Dijkhoorn opdracht, het eventueel vertrek van het kabinet en zijn ambtenaren naar een overzees gebied voor te bereiden. Dat plan, waarvan de uitvoering afhankelijk gesteld werd van een waarschuwing door de Engelse regering, werd volledig uitgewerkt. Dijkhoorn stak £ 15 000 aan bankbiljetten bij zich⁴ en maakte met de Nederlandse Scheepvaart- en Handelscommissie de afspraak dat een Neder-

¹ Op reis deelde van 't Sant aan van Rhijn mee, 'dat hij', zo schreef deze laatste ons op 6 januari '78, 'een geheime opdracht had om alle ministers te controleren. Ik was stomverbaasd dat hij mij dit geheim meedeelde. Ik zweeg er verder over.'

² De huur van *Croome Court* (waar, tijdens de bombardementen van Londen, sommige ministers en hoofdamttenaren af en toe een weekend doorbrachten) werd eind '41 beëindigd, de inventaris werd toen aan de Nederlandse Scheepvaart- en Handelscommissie ter beschikking gesteld. ³ Dat deed ook van Starckenborgh, de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Hij zond Welter begin juni een concept voor een geheim koninklijk besluit toe dat inhield dat, als de regering haar regeermacht feitelijk niet langer zou kunnen uitoefenen, het opperbestuur over Indië, de Antillen en Suriname tijdelijk zou berusten bij de gouverneur-generaal van Indië en de gouverneurs in de West. Dit concept kwam pas medio augustus in Londen aan en werd op de 27ste door Welter aan het kabinet voorgelegd; het werd twee dagen later goedgekeurd. Of het aan de koningin aangeboden is, weten wij niet – juist in die dagen kwam vast te staan dat Gerbrandy de Geer zou opvolgen en Gerbrandy was in het algemeen tegenstander van dit soort voorzorgsmaatregelen, hij had, vertelde hij ons in '58, ook toen hij minister-president geworden was en ondanks de bombardementen op Londen, 'in *Croome Court* geen stap willen zetten' (Gerbrandy, 11 juli 1958). ⁴ Hij heeft ze enige tijd later aan de thesaurie teruggegeven.